

CUNOSTINTE FOLOSITOARE

Seria B.

„SEĂTORI PENTRU GOSPODARI”
SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU



BANUL

DE

ALEXANDRU GIUGLEA

Profesor la liceul din Sibiu.

Seria B.

CARTEA ROMĂNEASCĂ

No. 41.

ABONAȚI-VĂ

LA

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Singura publicație de popularizare a științei este biblioteca „Cunoștințe Folositoare”, ce apare săptămânal, sub conducerea *D-lui I. Simionescu*, profesor universitar și membru al Academiei Române.

„Cartea Românească”, dând la lumină această bibliotecă scrisă pe înțelesul tuturor, a umplut un mare gol în publicistica noastră atât de lipsită, până la apariția bibliotecii „Cunoștințe Folositoare” de orice lucrări de popularizare a științei.

Fiecare din cele patru serii, în care apar „Cunoștințe Folositoare” cuprinde lucrări cu o anumită natură de cunoștințe, după cum se poate vedea din lista numerelor apărute:

Seria A. „Știința pentru toți”.

- No. 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
„ 2. Vlața omului primitiv de *I. Simionescu*.
„ 3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*.
„ 4. Albinele de *T. A. Bădărău*.
„ 5. Diabetul, îngrășarea, gălbănirea de *Dr. Căhănescu*.
„ 6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
„ 7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
„ 8. Furnicile de *T. A. Bădărău*.
„ 9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
„ 10-11. Pasteur de *C. Motaș*.
„ 12. Soarele și luna de *I. Simionescu*.
„ 13. Telefonie fără fir de *Tr. Lalescu*.
„ 14. Porumbelii Mesageri de *V. Sadoveanu*.
„ 15. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
„ 16. Dela Omer la Elustein de *General Sc. Panaitescu*.
„ 17. Cum vedem de *Dr. I. Glăvan*.
„ 18. Razele X. de *Al. Cișman*.
„ 19. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
„ 20. Protozoarele de *I. Lepși*.
„ 21. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. Brădeleanu*.
„ 22. Nebuloasele gazoase de *M. E. Heroveanu*.
„ 23. Bacteriile folositoare de *I. Popu Câmpeanu*.

SERIA B.

No. 41

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
SFATURI CATRE GOSPODARI

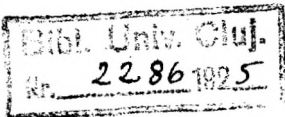


BANUL

DE

ALEXANDRU GIUGLEA

BCU Cluj / ~~PROFESOR~~ University Library Cluj



BUCUREȘTI

Editura „CARTEA ROMANEASCĂ”

222161
BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. Introducere : Rostul acestei cărți

Imi închipuesc, o clipă, că această minunată bibliotecă, „Cunoștințe folositoare”, este atât de căutată de cei cărora este îndreptată, pe cât de cu drag este scrisă și trimisă de conducătorii ei.

O văd în bibliotecile școalelor, în mâna elevilor, pe genunchii gospodarilor, în lungile seri de iarnă.

Și cu această credință plăcută, pe care aș dori-o și adevărată, rup din clipele mele de odihnă pentru a le lămuri unele întrebări despre *Ban*, — acest lucru pentru care seucid cameni și se vând suflete, pentru care ne străduim toată viața.

„Banul este ochiul dracului” zice o vorbă românească. Dar banul mai este și altceva. Este o uneltă care ne înlesnește munca și ne ajută să ne folosim fiecare de munca celorlalți oameni, și ei de a noastră. Tot o vorbă românească spune: „Banul e făcut rotund, așevoie se câștigă și lesne se cheltuiește”. Iată însă că dela războiu încoace, banul rotund nu se mai vede și dacă el tot „ochiul dracului” a rămas, pe lângă că nu mai e rotund, nici nu se mai câștigă la fel de către toți. Ba încă a devenit și nestatornic și, de azi pe mâine, își schimbă puterea și face să ajungă cineva, fără vină, din om cu stare un biet sărac, și din atâți săraci bogătași pe nemuncite: îmbogățiți de războiu.

Schimbările acestea aduc cu ele atâtea întrebări, pe cari desigur mulți nu le pot deslegă și nu știu ce să creadă și ce să facă.

Și cum noi prefacem în *ban* toată munca noastră

și prin *ban* căutăm să ne împlinim toate lipsurile și toate dorințele, neînțelegerea rostului și stării de azi a banului ne poate fi nu numai neplăcută dar și păgubitoare.

În această cărticică, doritorii de lumină vor găsi toate lămuririle despre ce-a fost, ce este și cum trebuie să fie *banul*; și ce putem face noi pentru îndreptarea lui și pentru înlesnirea vieții noastre.

II. Pentru ce muncim

O știm cu toții și o simțim îndestul când ne oprim oboșiți din lucru, când mai ales, făcând socoteala câștigului și nevoilor, vedem că nu ni se ajunge pentru câte ne trebuesc.

„Hei, -- ne zicem cu amărăciune, -- de aș avea numai cutare sumă! Să-mi fac asta, și pe urmă cealaltă, să trăesc liniștit și ușor. Să fiu și eu bogat cum sunt alții...”

Și astfel, toți dorim să fim bogați; și foarte mulți muncesc cu gândul să ajungă odată la starea aceea de bogăție în care să nu mai aibă nevoie de a munci.

Aceștia însă, cari muncesc pentru a ajunge odată să nu mai aibă nevoie de muncă, se înșală când cred că pot ajunge acolo, și mai ales când cred că acea stare le-ar aduce fericirea.

Omul e astfel făcut, că de ce are, deaceea dorește să aibă mai mult. Și îndată ce i s'a împlinit o dorință, i se nasc altele în loc.

E cunoscută povestea moșului și a babei, o biată pereche de bătrâni săraci, cari stăteau la vatra rece din care nici vântul n'avea ce să mai spulbere. Și cum își blestemau ei soarta, și-și arătau nemulțumirea, Dumnezeu voiește să-i mulțumească. Ei văd deodată răsărind lângă ei o buruiiană mică și subțire, care crește, crește, se face copac, trece prin acoperiș și se tot înalță până nu i se mai zărește vârful.

Babei îi și vine în minte gândul că asta-i o minune, că pe acest copac s'ar putea ajunge la Dum-

nezeu și... „Bun e Dumnezeu, i-ar scăpă și pe ei de sărăcie“.

A trebuit să plece moșul numai decât pe copac în sus și a văzut că baba lui avea dreptate.

A ajuns la Dumnezeu, și Dumnezeu, bun, i-a ascultat jălania, l-a mângâiat, l-a liniștit, și i-a spus să se ducă înapoi că va scăpă de sărăcie. Și în adevăr, când a ajuns jos, în locul cocioabei lor a găsit o casă mare și frumoasă, cu o curte bogată și cu slugi destule, iar pe baba lui tare mândră și mulțumită că eră cucoană mare. Numai că mulțumirea n'a ținut mult pentru babă. Eră ea cucoană, dar de cucoane eră plină țara. Ar fi vrut să fie împărăteasă. A trebuit să-și pună moșul obrazul pentru ea și să îndrăznească să se arate nemulțumit înaintea lui Dumnezeu. (Așă zice povestea că moșul s'a dus numai de gura babei și pentru lăcomia ei, dar eu cred că și pentru a lui).

Și Dumnezeu le-a ascultat și de astădată rugămintea și i-a făcut împărat și împărăteasă, cu țară bogată, cu supuși mulți și oaste strălucită.

Fericite vremuri erau aceleale. De ar mai fi și azi așa, am cere și noi câte o împărăție... Dar numai oamenii din povești au astfel de noroc.

Și cu toate acestea moșul nostru și baba tot n'au fost mulțumiți. Povestea spune tot despre babă că dela o vreme a început a i se urî cu rangul de împărăteasă. Doar împărați mai erau și alții pe pământ. Ce lucru și ce bun nu are pereche pe pământ, ba chiar întrecere!

Singur Dumnezeu e deasupra tuturor. Ei bine, baba noastră a avut obrăznicia să-l trimită pe unchiș la Dumnezeu, ca să-l roage să-i facă și pe ei Dumnezei. Dar atâta nerușinare n'a putut răbdă nici Dumnezeu. Nici n'a știut moșul când a venit de-abeleacul în jos, și cum s'a trezit din nou în cocioaba cea veche, la vatra rece, alături de o babă sdrență-roasă, de se întrebă el singur dacă au fost vis sau adevăr atâtea bunătăți pe care le avusese și le pierduse.

Povestea nu-i decât o pildă, desigur. Dar ea arată foarte adevărat sufletul omenesc, care trece din do-

rințe în dorințe: după o trebuință potolită simte alta, și nu se poate opri niciodată. Numai că noi știm că nu ne putem împlini nevoile și dorințele de cât prin muncă și deaceea muncim fără încetare.

Muncim să ne facem alimente și haine și casă, și grădină și flori și plimbări — și câte și câtel și asta a făcut omul de când e pe pământ și până în ziua de azi: *a muncit ca să producă lucrurile de care are nevoie pentru împlinirea trebuințelor ce simte, ca: hrană, căldură, găteală, etc.*

III. Producția în lumea veche și în cea de azi

Este însă o mare deosebire între felul cum munciau și produceau cei vechi și între felul cum se muncește și se produce azi.

În vechime, lumea eră rară. Cei legați prin rude-nie stăteau împreună și munciau la un loc sub ascultarea celui mai bătrân dintre ei, numit șef sau patriarh. Deaceea vremii aceleia i se mai zice și „vremea patriarhală”.

Toți cei cari se înrudeau și stăteau la un loc sub ascultarea șefului formau o singură familie, o familie mai mare ca cea de azi. În această familie fiecare muncia pentru toți și toți pentru unul. Ei produceau tot ce trebuia familiei: alimente, haine, locuință, creșteau animale. Se foloseau toți de averea produsă: șeful le împărțea atât munca, cât și cele necesare. Dacă se întâlneau cu alte familii, nu prea schimbau cu ele nici un fel de lucru, căci și acelea munciau și produceau tot ce le trebuia și tot cam acelaș fel de lucruri. Va să zică pe vremurile acelea oamenii lucrau și produceau numai lucrurile de care aveau trebuință și toate de câte aveau trebuință: *nu schimbau cu alții, nu făceau comerț, nu există BANUL.*

IV. Schimbul în natură: trocul

Cu cât oamenii s'au înmulțit, cu atât s'au apropiat unii de alții și au început a se ajuta. Când unuia

ii lipsiã un lucru, îl luã dela vecin, dându-i în schimb altceva, alt lucru de care acela avea trebuință și-i lipsiã. De exemplu, unul dădea o haină, celălalt dădea o oaie.

Cu vremea oamenii au văzut chiar, că decât să caute să-și facă fiecare de toate, e mai bine să se ocupe fiecare de meseria la care se pricepe mai bine sau care îi produce mai mult acolo unde află. Căci cu acest produs el își va procura toate cele necesare, dela alții, pe calea schimbului.

Astfel, pescarul și-a văzut numai de pescuitul său și în schimbul peștelui a căpătat și grâu dela plugar și lână sau brânză dela păstor. Iar fiecare din aceștia a făcut la fel.

De aci încolo, omul n'a mai produs toate lucrurile de care avea el trebuință; nu s'a mai gândit întâiu la trebuințele lui când muncea, ci s'a gândit la schimbul cu alții, ca pe această cale să-și procure cele necesare.

Acesta e și felul muncii noastre de azi: *produce-rea în scopul de a schimba cu alții*. Fiecare producem mai mult un fel sau două de lucruri nu pentru că ne trebuie nouă, ci pentru că le trebuie altora; și nu atât cât ne-ar trebui, ci cât putem de mult. Chiar când voim să prețuim averea ce posedăm, nu o prețuim după trebuințele noastre. De multe ori producem lucruri de cari noi n'avem nici o nevoie: fabricantul de ochelari nu-i fabrică pentru el; agricultorul produce mai mult orz sau porumb decât îi trebuie, etc. Prețuim averea noastră după cum e căutată de alții, după *valoarea de schimb*.

V. Greutățile schimbului în natură

În forma aceasta, adică dând un lucru și primind alt lucru, au făcut oamenii multă vreme schimbul între ei. Acest fel de schimb, care se numește schimb în natură, sau *troc*, sau *trampă*, este deci cel dintâiu și cel mai natural fel de schimb.

La prima vedere s'ar părea că e și cel mai lesnicios. Ce ar fi mai ușor, când ai oi și-ți trebuie lemne,

decât să te duci la pădurar și să-i spui: „Îmi trebuie lemne și îți dau în schimb o oaie!” Dar, dacă ne gândim puțin, vedem că acest schimb nu-i deloc așa de ușor și de repede pe cât ni se pare, căci pădurarul se poate să nu aibă nevoie de oae și atunci iată că noi nu putem avea lemnele ce ne trebuiesc. Apoi se mai poate ca cel ce ar avea nevoie de oaea noastră și ar avea la rândul lui lemne de dat să n'aibă decât puține lemne, de pildă numai pe jumătate din cât face oaea. Cum facem schimbul acesta? Tăiem o jumătate de oaie să facem schimb drept, sau dăm o oaie pentru jumătate din cât face ea ?

Acestea sunt cele două mari greutateți ale schimbului în natură: Prima greutate că nu găsim totdeauna ușor pe cel care are lucrul trebuitor nouă, sau, când îl găsim, n'are el nevoie de lucrul pe care i-l putem da noi. De multe ori din cauza aceasta ar trebui să facem mai multe schimburi pentru a ajunge să luăm ce ne trebuie în schimbul lucrului ce putem să dăm.

Iată, de pildă, ce povestește un ofițer care a călătorit acum patruzeci de ani prin Africa, pe la niște popoare cari fac și azi schimbul în natură:

„Voiam să închiriez o barcă, — spune ofițerul. Dar barcașii avea nevoie de fildeș și nu voia să primească altceva, iar eu fildeș nu aveam. Găsi atunci un locuitor care avea fildeș, dar acesta nu voia să-mi dea fildeș decât pe postav și din nefericire eu n'aveam nici postav. Norocul îmi scoase în calc pe un al treilea care avea postav și cerea în schimb sârmă, de care eu aveam destulă. Ii dădui deci acestuia sârmă, și el îmi dăte postav; postavul îl dădui celui cu fildeș și el îmi dăte fideș; așa putui să dau barcașului fildeșul ce-i trebuia și eu avui barca”.

Iată câtă bătaie de cap pentru un mic serviciu, numai din cauză că fiecare om are nevoie de alt lucru și nu se poate face totdeauna schimbul în natură.

Poate va zice cineva pentru istoria de mai sus:

„Dar de ce nu dădea ofițerul barcajiului bani, cu care apoi acesta să-și cumpere fildeș de unde poțtea?” Ați văzut însă că barcajiul nu voiă așa ceva, pentrucă în țara lui nu se cunoștea și nu se pricepea rostul banului.

istoria de mai sus ne arată că mai sunt și azi popoare la cari nu se cunoaște moneda și nu se întrebuințează, ci oamenii schimbă între ei, cum pot, un lucru cu altul. Acestea sunt popoare înapoiate desigur, dar în starea aceasta a fost odată toată omenirea.

A doua greutate la schimbul în natură am văzut că este nepotrivirea de valoare între lucruri, mai ales atunci când lucrul nu se poate împărți. Dacă dai grâu pe un cal și ai grâu destul, poți să dai atâta grâu cât face calul. Dar dacă vrei să dai un cal și să iei o haină care valorează mai puțin, atunci schimbul nu se mai poate face, sau se face cu pagubă pentru stăpânul calului.

Din cauza acestor greutăți, oamenii au trebuit să părăsească schimbul în natură.

Această părăsire și trecere la altă formă de schimb s'a făcut pe nesimțite, fără chiar ca ei să-și dea seama. Căci atunci când un om mai priceput a plecat să caute un lucru de care avea nevoie, de exemplu un cal, a luat cu el din avutul lui, ca să dea în schimb, un astfel de lucru care să fie trebuincios tuturor oamenilor, așa că găsiind pe cel care avea un cal de dat, să se potrivească, ca și acesta să poată primi ce-i da el. Și sunt mai multe lucruri de cari avem toți nevoie. Așa, omul din exemplul nostru a putut lua cu el grâu, sau lemne de foc. Totodată lucruri ca acestea se pot și împărți și pot forma o grămadă mai mare sau mai mică, după valoarea calului, în exemplul nostru.

Ceeace a făcut primul om priceput, au făcut și alții, dacă nu din priceperea lor, măcar văzând cum unii își găsesc mai ușor ce le trebuie, dacă dau grâu sau lemne, sau alte lucruri trebuincioase tuturor. Cu vremea, o astfel de marfă a început să fie primită de oameni chiar când nu le trebuia lor, ci

știind că în schimbul ei vor găsi mai ușor la alții ce le trebuie.

De aci încolo, această marfă a înlesnit orice schimb fiind primită contra oricărui lucru.

Această marfă care a ajuns o mijlocitoare a schimbului de lucruri între oameni este o adevărată *monedă* sau *ban*.

VI. Istoria monedei

Azi când vorbim de *ban*, nu ni-l putem închipui decât așa cum îl cunoaștem noi: de metal (aur, argint, nichel) sau de hârtie. Și ni se pare curios să zicem că grâul sau altă marfă poate fi numită *monedă* sau *ban*.

Cu toate acestea, o astfel de marfă a servit în vechime oamenilor tocmai cum ne servește nouă banul de azi, — și poate uneori chiar mai bine decât unii bani de hârtie de azi.

Nu numai oamenii din vechime au întrebuințat ca *monedă* felurite lucruri uzuale ca: cereale, blănuri, animale, pește și altele; dar încă azi mai sunt popoare înăpoiate care au astfel de „banu”.

Așa, unele popoare din Africa înlocuiesc ca *ban* scoicile, altele bucăți de sare, etc.

În vechime, oamenii din același ținut aveau ca *monedă* lucrul cel mai întrebuințat de ei și în legătură cu ocupația lor: așa, un popor de pescari avea ca *ban* peștele; un popor de păstori se servea de animalele din turme, etc.

O așa *monedă*, oricât de ciudată pentru noi, făcea precum am spus, același serviciu ca banul nostru de azi, adică ajută să se schimbe lucrurile și le măsoară totodată valoarea. Căci se putea spune foarte bine: un cal face 7 oi, un arc face 10 oi, o haină face o oaie și așa mai departe, după prețurile lor de atunci.

Dar prea bune monede nu erau acelea, căci o prețuire exactă a lucrurilor nu se putea face.

Ziceau ei: „un arc face zece oi”; dar de care oi?

O oaie e mai mare, alta mai mică, una e mai grasă, alta mai slabă.

Și asta n'ar fi fost nimic. Dar moneda lor avea și alte cusururi și mai mari. Întâiu că nu se putea păstra bine și mult timp: oile mor, peștele se strică, etc. Apoi erau greu de dus în depărtări mai mari.

Au trebuit deci să-și găsească o monedă mai ușoară și durabilă, și au găsit metalele.

Moneda de metal

Au folosit întâiu ferul, apoi arama, mai pe urmă argintul, aurul și în fine... hârtia. (Dar despre ea vom lămurii mai departe).

Se zice că Evreilor le-a venit întâiu în minte să ia metalele ca monedă.

La început însă oamenii se serviau de metal ca monedă așa cum se găseă, adică în bucăți de felurite forme și mărimi. Și pentru ca să știe cât să dea pentru un lucru, trebuia să cântărească metalul la fiecare vânzare sau cumpărare. În chipul acesta s'au servit la început și strămoșii noștri, Romanii. Iar mai târziu, când făcuseră *bani bătuți*, adică așa cum sunt cei de azi, niște bucăți mici, turtite și cu semne și valoarea scrisă pe ei, care se numărau și nu se cântăreau, tot trebuia să fie de față la vânzare un funcționar numit „cântăritorul”. Deși el nu cântărea nimic și nici alt rost nu avea. Era numai un obicei rămas din vremea când cântăritorul cântărea metalul dat ca preț.

Spuneam că cel dintâiu metal care a servit ca monedă a fost ferul, după care a urmat arama. Dar pentru ce a fost părăsit ferul și s'a întrebuițat arama?

La început ferul servea foarte bine ca monedă, adică mijlocitor de schimb și măsurător de valoare. Într'adevăr el se putea împărți ca să se facă sume mai mari sau mai mici. Era *trebuitor tuturor* oamenilor și deci toți îl primeau pentru produsele lor.

Eră *durabil* și deci se putea păstra bine, (deși el poate rugini).

Insfârșit *avea o mare valoare* căci la început eră fer puțin.

Dovada că la început ferul eră puțin și scump o avem în aceea că mai de mult uneltele cari azi sunt de fer, erau făcute din lemn. Așa a fost plug de lemn, sapă de lemn. De unde a rămas și vorba care se zice de omul care a sărăcit că „a ajuns în sapă de lemn”.

Cauza care a făcut să nu mai fie bun de monedă a fost că după câțva timp și-a pierdut valoarea. S'au descoperit atâtea mine, și s'a scos atâta mulțime de fer, că găsimdu-se pe toate cărările și-a micșorat prea mult valoarea. Ajungând așa de fără valoare trebuia să dai mult fer pe cel mai mic lucru. Iar când voiai să cumperi un lucru mai însemnat cum ar fi fost un cal sau o pereche de boi, trebuia să te duci la târg cu niște drugi de fer cari să te spetească.

Ceva și mai rău: cum pe fiecare zi eră tot mai mult fer, valoarea lui se schimbă mereu, așa că nu mai puteai ști ce avere ai, și dacă din bogat ce te credeați cu ferul ce posedai, nu vei fi a doua zi sărac.

Pe nesimțite ferul a început să nu mai fie primit. Oamenii își schimbau mai degrabă lucrurile între ele, adică se întorceau la schimbul în natură. Dar ei au găsit alt metal care fiind rar avea valoare, și o valoare statornică. Acesta a fost arama. După o vreme, s'a întâmplat însă și cu ea același lucru ca și cu ferul, când s'au descoperit mine bogate de aramă.

Locul ei l-a luat atunci argintul. Argintul mai servește și azi ca monedă dar nu atât de bine, căci dela descoperirea Americii, unde s'a găsit mult argint, i-a scăzut și lui valoarea și cel mai prețios metal și mai bun pentru monedă a rămas aurul.

Intr'adevăr ne mai aducem aminte de piesa de 5 lei de argint care cântărea 25 grame. Deci 1000 de lei ar fi fost 5 kgr.; iar 10.000 de lei de argint nu i-ai fi putut duce.

Deaceea moneda noastră legală eră cea de aur. Nu erai obligat să primești dela cineva bani de argint decât cel mult 50 lei. Pentru sume mari trebuia să se facă plăți în aur. Nu aveam un leu făcut din aur, căci el ar fi trebuit să fie făcut cam din o treime de gram de aur și ar fi fost prea mic și prea ușor. Aveam însă monede mai mari de aur: 10, 20, 50 lei.

Monedele de hârtie sau „biletul de bancă“

Ne-am lămurit că cele mai bune monede sunt cele de metal; că dintre acestea cea mai bună este cea de aur.

Dar oricât ar fi de bune și monedele de metal tot mai au și ele câteva cusururi.

E adevărat că aurul sau argintul nu ruginesc, dar prin multă frecare se tocesc și cu vremea ajung de se șterg până nu se mai cunoaște scrisul de pe ele. Vasăzică se pierde o parte din greutatea și mărimea lor. Apoi, oricât de prețios ar fi un metal, oricât de mare valoare ar avea, când ai o sumă mare de bani de metal tot face o greutate pe care n'o poți duce. Am văzut că numai 10 mii de lei de argint fac 50 de kgr. Adică atât cât poate duce un om. Dar chiar aurul, cel mai prețios metal, cântărind cam o treime de gram leul, o sumă de 100 mii lei fac 32 kgr. și un sfert. Dar un milion? Vor cântări 322 kgr. Cum să duci o așa greutate? Apoi metalul sună: toți te simt că ai bani și mulți hoți sunt pe lume.

Aceste greutăți au făcut pe omul civilizată să schimbe și moneda de metal făcând-o de hârtie. Adică nu a înlocuit metalul, ci numai l-a pus la păstrare și a ajuns să „umble“ prin lume, în locul lui, banul de hârtie. Acesta nu mai sună și nu-i deloc greu. Un peteculeț de o palmă, ușor ca un fulg, având pe el scris „1000 lei“ ține locul la 5 kgr. de argint sau o treime kgr. de aur. (Adică ținea înainte de rășboiu).

Cum s'a ajuns dela banul de metal la banul de hârtie sau „biletul de bancă“

În timpurile vechi, acum vre-o patru-cinci sute de ani, hoțiile erau mai mari; drumurile erau grele și lungi (nu se aflau drumuri de fer cari sunt deabia de vre o sută de ani); călătoriile erau foarte nesigure. Haiducii, despre cari multe cărți proaste spun laude și atâți nepricepuți le cred, erau niște tâlhari cruzi cari țineau calea tuturor și prădau fără milă.

Aceasta a făcut pe negustori să nu-și țină banii la ei, ci să-i depună la bănci, unde erau în siguranță. Pe atunci nu dădeau băncile dobândă pentru banii depuși, ci depunătorul plătea băncii pentru că îi păstră banii.

Când negustorul făcea o cumpăratură de marfă, în loc de bani dădea vânzătorului un bilet, un ordin către bancă, să dea ea din banii depuși suma învoită ca preț.

Dacă și acest vânzător avea un cont (adică bani depuși) la aceeași bancă, atunci banca nu-i mai dădea banii în mână, ci îi trecea numai dela contul cumpărătorului la contul vânzătorului. Vasăzică plata între cei doi negustori — cumpărător și vânzător — se făcuse printr'un bilet de hârtie fără să se miște banii adevărați dela bancă.

Vom vedea că aceasta a dat ideea că în locul banilor de metal pot umblă niște bilete sau bani de hârtie și banii buni de metal să se păstreze la bancă.

În adevăr, văzând banca dela o vreme că trec ani de zile și banii nu se scot de către depunători, s'a înțeles cu ei, ca ea să aibă drept să se folosească de acești bani, dându-i cu împrumut cui avea nevoie. Și pentru că ea avea să câștige, căci îi da cu dobândă, de aci încolo în loc să mai ia plată de păstrarea banilor, plătea ea o dobândă depunătorilor.

Curând s'au gândit băncile că decât să dea cu împrumut oamenilor chiar banii de metal pe care-i avea în depozit, ar fi mai bine să dea niște bilete, niște chitanțe cu numele băncii și suma de bani: 20, 100, 1000, etc., obligându-se să dea oricând bani ade-

vărați, aceleia care ar avea nevoie și i-ar înapoia biletul său.

Și oamenii au primit bucuroși aceste bilete cari se păstrau și se puteau duce ușor, știind că adevărații bani erau la bancă și n'aveau decât să înapoieze biletele pentruca să li se dea banii.

Așa s'a născut banul de hârtie, sau „biletul de bancă”. Înțelegem acum și de ce el avea valoare ca și un ban de metal, ban adevărat: pentrucă oricând puteai să ai bani de metal dacă înapoiai băncii biletul. Câte bilete umblau prin lume tot atâta aur eră la bancă. (Adică, în fapt, banca știind că niciodată nu vor veni toți oamenii să-i întoarcă biletele și să-i ceară aur, scotea ceva mai multe bilete decât aur avea. Banca noastră era obligată să aibă pentru fiecare sută de lei de hârtie, 40 lei de aur). Dar ea eră datoare să dea aur oricărui i-ar fi adus biletul înapoi și ar fi cerut bani buni. La început orice bancă putea face bani de hârtie. Cu vremea statul n'a mai permis decât unora. La noi singură Banca Națională are acest drept până în anul 1930. Cu siguranță că dreptul i se va prelungi.

VII. Condițiile pentru ca un ban să fie bun

Din cele ce am văzut în istoria banului, de când s'a născocit el și până azi, înțelegem că unui ban i se cer mai multe condiții, sau *calități*, pentru ca să fie *ban bun*, adică pentru ca să serviască bine la *schimbul lucrurilor* și la *măsurarea valorii* lor.

Cele mai însemnate calități ce i se cer sunt următoarele:

1) Înainte de toate, *să fie primit de bună voie de toată lumea*, nu numai în țara unde e făcut, ci și peste hotarele acelei țări.

Pentru aceasta, trebuie ca materialul din care se face să fie un lucru folositor și prețuit de toți oamenii.

Adică să aibă o *valoare* chiar și dacă n'ar fi întrebuințat ca ban. (Despre *valoarea* lucrurilor vom lămurii mai încolo).

2. Mai trebuie, apoi, să fie dintr'un lucru ce se poate împărți, pentru ca să putem face sume mai mari sau mai mici, după cum avem de plătit.

3) Să fie dintr'un material durabil, ca să se poată păstra. Căci banul e făcut tocmai pentru a putea fi păstrat, și astfel, să putem lua și mai târziu lucruri cari acum nu ne trebuie și poate că nici nu țin. De pildă, dacă am voi să luăm carne pentru o lună de zile și s'o păstrăm, n'am putea, căci carnea crudă nu ține. De aceea noi cumpărăm câte puțină în fiecare zi și o mâncăm proaspătă. Trebuie însă ca banul să dureze el, pentru a ne putea cumpăra oricând ce ne trebuie.

Altfel ne-am feri și de el ca și de carnea proaspătă: nu am mai economisi.

4) Să aibă o valoare mare, ca astfel, cu o bucățică mică din acel material să poți cumpăra lucruri mari. Aceasta pentruca să fie ușor de purtat. Dacă n'are valoare mare în bucăți mici, trebuie să ducem cu noi bucăți așa de mari încât ne lipsim de a-l mai purta.

5) În sfârșit cea mai însemnată calitate ce trebuie să aibă banul este să-și țină mereu neschimbată valoarea. Când un ban pierde aceste două calități din urmă, el nu mai e ban bun și e părăsit. Am văzut că așa s'a întâmplat cu ferul și cu arama. Să lămurim deci mai bine chestiunea valorii lucrurilor.

VIII. Ce numim valoare. Ce este prețul

Zicem că un lucru are valoare pentrucă ne este folositor. Dar nu e numai atât. Mai trebuie ca acel lucru să se facă, sau să se găsească cu muncă, cu osteneală, cu greutate.

Ce e mai folositor decât apa? Și cu toate acestea nu plătim mai nimic pe ea. D'apoi aerul? Cauza este că le avem gratis, fără muncă.

Dimpotrivă, sunt alte lucruri cari sunt mai puțin folositoare, și totuși, au o mare valoare, pentru că se fac greu, sau se găsesc greu. Așa este diamantul, așa este și aurul și altele. Pe scurt, un lucru are va-

loare atunci când este folositor și este puțin, adică se va câștiga cu osteneală.

Iar dacă dintre două lucruri spunem că unul are valoare mai mare, însemnează că acela sau e mai folositor, sau se găsește mai puțin decât trebuie, deci se câștigă mai cu greutate.

Și lucrul acesta se vede și din schimbarea valorii lucrurilor după împrejurări: când e an îmbelșugat, grâul este ieftin; în timp de secetă, fiind puțin, el se scumpește.

Să ne gândim apoi la vorba românească: „Omul înțelept cumpără iarna car și vara sanie”. Căci într'adevăr, un lucru se scumpește cu cât e mai rar și trebuie la mai mulți, și se ieftenește când e mult și le trebuie la puțini oameni.

Când zicem că un lucru e mai *scump* sau mai *ieftin*, ne gândim că pentru el vom da mai mulți sau mai puțini bani, adică îi măsurăm valoarea în bani. Banul este deci măsura valorii lucrurilor. Dar pentruca măsura să fie bună, trebuie ca valoarea banului să rămâie ea neschimbată.

Altfel nu mai putem să măsurăm. Aurul — care servește ca material la facerea banului — este supus și el la aceleași reguli de scumpire sau ieftenire ca orice alt lucru. Dacă e puțin, are valoare mare; dacă e mult, va avea o valoare mai mică. Așa dar și banul poate fi mai ieftin sau mai scump. Numai că noi suntem prea mult deprinși să zicem despre un lucru că este ieftin sau scump, după câți bani face, iar când vrem să spunem că și banul e ieftin sau scump, nu știm în ce să arătăm această schimbare de valoare.

Negustorii însă, și toți cei ce iau bani cu împrumut și plătesc dobândă, simt când se scumpește banul, căci plătesc dobândă mare; pe când atunci când sunt bani mulți, găsesc să se împrumute cu dobândă mică, adică banul s'a ieftenit.

Noi de multe ori nici nu ne dăm seama când a scăzut valoarea banului. Zicem doar că s'au scumpit mărfurile.

Adevărat, că dacă de exemplu azi ar fi un ou 1 leu și o pâine cu 5 lei, și dacă mâine se vinde oul

tot cu un leu dar pâinea cu 10 lei, se vede bine că pâinea s'a scumpit, căci nu numai că mâine dăm 10 lei pe o pâine în loc de 5, dar dacă am voi să dăm ouă, tot așa ar fi: va trebui să dăm 10 ouă, pe când eri am fi dat pe o pâine numai 5 ouă.

Dar să presupunem că atât pâinea s'a urcat dela 5 la 10 lei, cât și ouăle dela un leu la 2 lei, precum și oricare altă marfă și-a îndoit prețul. Atunci e numai o părere că toate mărfurile s'au scumpit de două ori.

Este peste puțină ca toate lucrurile să se scumpească și încă în aceeași măsură. Dacă vom cerceta bine, vom vedea că schimbarea nu s'a făcut asupra valorii mărfurilor, ci asupra banului: nu mărfurile s'au scumpit ci banul s'a ieftenit. Și ca să ne încredințăm n'avem decât să cumpărăm o pâine nu pe bani, ci pe ouă. Vom vedea că și când e pâinea 10 lei (iar oul 2 lei), vom cumpăra-o tot cu 5 ouă, ca și atunci când eră numai 5 lei (iar oul 1 leu).

Deci, dacă o cumpărăm cu ouă, vedem că prețul ei nu s'a mărit. Și acelaș lucru l-am vedea despre fiecare marfă. Și dacă numai față de bani s'a îndoit prețul, avem dovada că în realitate *banul* și-a pierdut din valoare. Este tocmai ce s'a petrecut cu prețurile după războiu. La noi toate lucrurile s'au scumpit de vreo 40 de ori. După cele ce am văzut mai sus, înțelegem că din această scumpire numai puțin arată creșterea valorii mărfurilor.

Schimbarea s'a făcut mai ales cu banul de hârtie care și-a micșorat valoarea tocmai de vreo 40 de ori.

Dacă am avea aur și am cumpără cu el, am vedea că prețurile ar fi foarte puțin urcate față de cele de dinainte de războiu.

Căci aurul nu-și schimbă așa ușor valoarea. E adevărat că în fiecare an se scoate alt aur din minele de aur. Dar acela care se scoate, se scoate cu cheltuială și nu e prea mult. Apoi, sporul acela de aur este trebuitor și el, este cerut de oameni: pe deo parte ca să înlocuiască pe cel ce se pierde sau se strică, pe de altă parte oamenii, înmulțindu-se, au nevoie azi de mai mult aur decât eri, așa precum,

fiind mai mulți pe fiecare zi, trebuie și mai multă pâine și mai multe haine zilnic.

Se poate uneori să se adune prea mult aur într'o țară. Dar ceeace e prea mult trece îndată peste graniță la alte țări, căci aurul e tot așa de căutat oriunde. Numai bani de hârtie au trecere doar în țara care i-a făcut și dacă a făcut prea mulți ajung la ceeace am văzut mai sus: adică banul acela înmulțit își pierde valoarea și lucrurile se scumpesc.

Cumpăna care trebuie să se păstreze între bani și mărfuri

Din cele ce am spus despre valoare și despre prețuri, înțelegem că numai atunci un ban sau „monedă” își împlinește bine rostul, când sunt numai atâți bani câți trebuiesc. Adică nici prea mulți, dacă sunt mărfuri puține de schimbat, nici prea puțini, când sunt mărfuri multe. Cum am zis: *să se păstreze mereu aceeași cumpănă dreaptă între suma banilor dintr'o țară sau din lume și între bogăția de mărfuri.*

Altfel banul nu va mai fi nici un bun schimbător nici un bun măsurător de mărfuri.

Nu va mai fi bun schimbător. Și pentru a înțelege bine acest lucru să asemănăm schimbul de mărfuri între oameni cu trecerea unei gârle. Trecerea lucrurilor dela un om la altul se aseamănă cu trecerea oamenilor de pe un mal pe altul al unei gârle. Când n'ai pod, n'ai luntre, trebuie ori să innoți să te ostenești, ca să ajungi la celalt mal, sau să cauți mult până găsești un vad cu apă mică spre a putea trece cu piciorul. Aceeași oboseală și bătae de cap și la schimbul lucrurilor în natură. Dacă ai însă o luntre, treci foarte ușor și prin orice loc. Așa e și moneda: o luntre care trece marfa dela un om la oricare altul cu multă ușurință. Dar ziceam că trebuie să păstrăm o cumpănă între suma banilor și bogăția mărfurilor, pentruca schimbul să se facă bine. În adevăr, dacă, în exemplul nostru cu gârla am avea de

trecut 10 oameni și ar fi 2 bărci în cari nu încap de cât câte 5 oameni, toți 10 ar putea trece foarte bine.

Dacă însă ar fi venit 15 odată, 5 din ei ar rămâne pe mal. Acelaș lucru s'ar fi întâmplat în cazul când ar fi venit numai zece, dar o barcă s'ar fi pierdut. Rămânând numai una, nu vor putea trece decât 5, iar 5 vor trebui să se întoarcă acasă. (Ne închipuim, se înțelege, că toți vor să treacă odată; căci și la schimbul mărfurilor, oamenii vor să aibă toți în acelaș timp mâncare, haine, și nu-i putem ține mult la răbdare, mai ales că după ei vin alții și încă mai mulți).

Numai atunci trecerea gârlei se va face fără nici o turburare și spre mulțumirea tuturor, când vom păstră cumpăna dreaptă între numărul bărcilor și al oamenilor. Căci în adevăr dacă atunci când numărul oamenilor a crescut, de exemplu la 15, am sporit și bărcile la 3, ei vor trece toți și schimbul nici nu se va observa.

Așa e și cu schimbul pe bani. Numai atunci se va face schimbul bine și fără turburări, când se păstrează cumpăna între suma banilor și suma mărfurilor dintr'o țară sau din lume.

Altfel dacă sunt bani mai puțini decât trebuie, ei nu vor ajunge pentru toate schimburile ce s'ar putea face. Dobânzile se vor urca. Multe afaceri nu se vor mai începe din lipsă de bani, sau, cum se zice, din „lipsă de capital” sau „lipsă de numerar”. Din contră, dacă vor fi prea mulți bani față de mărfuri, atunci valoarea banului va scădea, prețurile mărfurilor se vor urca, banul *nu va mai fi un bun măsurător de valori*.

Pentru a înțelege mai bine acest lucru să ne închipuim măsurarea valorii mărfurilor prin bani așa cum se măsoară greutatea cu o balanță.

Să zicem că într'un taler al balanței punem toți banii dintr'o țară și în celălalt taler toate mărfurile.

Ei bine, ca să măsurăm bine valoarea trebuie să păstrăm mereu aceeași cumpănă, așa cum facem și la cântărirea greutății: dacă sporim mărfurile, și sporim și banii, sau dacă scădem și una și alta, ta-

lerele se cumpănesc: prețurile nu se schimbă. Dacă însă sporim mărfurile singure, ele se scoboară, tocmai așa va cădea și prețul mai jos; dimpotrivă dacă mărfurile se împrăștiează, talerul lor se ridică în sus, precum și prețul se urcă.

Dar pentru a fi siguri că în adevăr ele, mărfurile, s'au schimbat, făcându-se mai scumpe sau mai ieftine, trebuie să nu se schimbe banii din celălalt taler, adică măsura. Căci talerul cu mărfurile se va ridica și atunci când ele nu s'au schimbat, dar banii din celălalt taler s'au înmulțit, banii scoborându-se. Și tot așa, fără ca mărfurile să se schimbe, talerul lor se va scobori dacă se vor împrăștie banii din celălalt taler, care din această cauză se va ridica.

Cum însă noi ne uităm mereu numai la ridicarea sau scobortrea mărfurilor, nu luăm seama că schimbarea s'a petrecut în talerul banilor. Astfel ne putem înșela. *Banul ca valoare schimbătoare deci ne înșală. El nu mai este un bun măsurător și face pe unii să piardă, pe alții să câștige pe nedrept ca și un cântar strâmb.*

Așa a ajuns banul nostru de azi hârtie. Să trecem dar la lămurirea lui și a boalelor de cari suferă.

X. Banii de hârtie de azi

Am văzut că banul de hârtie sau „biletul de bancă” dinnainte de războiu era un reprezentant sau un martor al banului bun de aur care se păstră la Banca Națională. Apoi, că banca era datoare oricând să-și primească înapoi biletele, dând în schimb bani buni cui i-ar fi cerut. Tocmai pentru aceea banul de hârtie avea tot atâta valoare ca și cel de aur, iar banca se ferea să tipărească prea mulți bani de hârtie, căci n'ar mai fi avut destui bani adevărați pentru ca, să dea oricui i-ar fi adus înapoi biletele ei. Ea avea atunci 600 milioane lei de hârtie, cari circulau în România Mică de atunci la o populațiune de 7 milioane; erau bani buni (precum am explicat

mai sus) și totodată indestulători pentru populația și averile de atunci.

Cum au ajuns banii de hârtie din buni, răi.

Banii de hârtie au fost buni până la războiu, adică atâta vreme cât s'a păstrat cumpăna dintre ei și banii de aur ai băncii.

Cu venirea războiului însă, această cumpănă s'a stricat. Mai întâiu pentruca să nu iasă aurul din țară, guvernul a scutit pe bancă de a mai da bani buni pentru biletele ei, căci începuse războiul european și ne așteptam să începem și noi. De aci încolo, puteai să ceri bani de aur Băncii Naționale, ea nu-ți mai da și nu-ți mai primea pe cei de hârtie. În acelaș timp nu mai puteai refuza banii de hârtie, ci trebuia să-i primești dela oricine.

Dar și acum se știa că aurul băncii e neatins și se păstrează, și cumpăna se ținea încă.

Statul avea însă nevoie de bani, căci a venit războiul și la noi. Dar în timp de războiu impozitele nu se puteau strânge, iar împrumut de bani adevărați n'avea de unde să ia.

Atunci a pus Banca Națională să tipărească bilete de hârtie de ale ei și să-i dea ca împrumut. A luat așa în mai multe rânduri vreo 11 mii de milioane (11 miliarde).

În chipul acesta biletele băncii s'au sporit de atâtea zeci de ori, pe când banii ei de aur au rămas tot aceia. Vasăzică cumpăna s'a stricat. Hârtia nouă nu mai avea nici o bază și deci nici valoare. Ba chiar și hârtia veche, care înainte fusese egală cu aurul, scade și ea la fel cu cea nouă, căci aurul băncii care o garanta pe ea, garantează acum și pe cea nouă. Adică acum „garantarea” e numai o glumă, căci dacă un stâlp de lemn poate ține pe el 100 de kgr., cu siguranță se va frânge când vei mai adăuga vre-o 10.000 de kgr. Era ca și când am avea o dorniță de vin bun și l-am amesteca cu un butoi de apă, pentru ca să botezăm și apa „vin”.

Adevărat că de aci incolo miroase și apa din butoi a vin, dar și vinul din butoi s'a făcut mai mult apă.

Din nefericire aurul băncii s'a mai împuținat și din cât a fost, căci de teama ocupației dușmane el a fost dus la Moscova la aliații noștri, Ruși. Dar Rușii s'au făcut Bolșevici, și Bolșevicii printre alte obiceiuri au și pe acela de a nu-și plăti datoriile, de a nu-și ține cuvântul, și de a nu mai da înapoi ce au primit sau au apucat.

Asta îi arată ce fel de oameni de treabă sunt. Vorba e, că aurul nostru nu s'a mai întors și banii noștri de hârtie au rămas și mai fără bază.

Ba după războiu, fiind mereu lipsă de bani, banca i-a mai înmulțit. Azi ea are bani de hârtie, cari umblă prin țară și străinătate, peste 19 mii de milioane (19 miliarde), iar aur în deozit abia vreo 500 milioane, adică de 40 de ori mai puțin.

Această înmulțire fără bază a banilor se cheamă *inflație*.

I s'ar putea zice umflare, căci este o umflare a sumei banilor.

Toate țările cari au luat parte la războiu au făcut la fel. Încă alte țări ca Rusia, Polonia, Germania, au făcut atâția bani, că ajunseseră să nu-i mai poată număra și să nu mai aibă chiar nici o valoare, încât au fost nevoiți să-i desființeze pe aceea, (am putea spune că i-au dat la gunoi) și și-au făcut alți bani pe bază de aur.

XI. Urmările inflației

Cea dintâiu urmare am văzut-o: a fost scăderea valorii banului. I-a scăzut valoarea de 40 de ori: Un leu de azi valorează numai 2 bani și jumătate dinnainte de războiu. Și pentrucă totalitatea avuțiilor țării nu numai că nu s'a sporit tot atât cât banii, dar a mai scăzut din cauza războiului, înseamnă că s'a rupt și cumpăna dintre avuții și bani și deaceia prețurile tuturor lucrurilor s'au urcat cel puțin de 40 de ori, altele de 100 de ori și chiar mai mult.

Pentru oameni, însă, urmarea a fost de două feluri: pentru unii fericită, pentru alții nenorocită.

Au pierdut averea cei ce-o aveau în bani, căci de unde până la inflație cu 100 de mii de lei erau mari bogătași putând cumpără o moșie sau să trăiască toată viața numai cu dobânda lor, acum după inflație o sută de mii de lei abia fac cât două mii dinainte. S'au îmbogățit în schimb cei cari aveau datorii dinainte de războiu. Inchipuiți-vă pe unul care s'a împrumutat înainte de războiu cu 20—30 de mii de lei pe cari și-a cumpărat 40—50 hectare de pământ. Intr'un singur an după războiu el a scos atâta de pe moșie încât și-a plătit moșia și i-a rămas și câștig. S'au îmbogățit mai ales acei cari, pricepând la vreme schimbarea banului și valorii lucrurilor, au „speculat” vânzându-și lucrurile pe mulți bani răi de aceștia, cumpărând din nou lucruri bune și așa mai departe.

Inflația a adus însă o adevărată nenorocire celor plătiți cu lefuri fixe, adică funcționarilor și pensionarilor Statului.

Un agricultor poate să trăiască și acum tot așa de bine ca înainte de războiu, căci dacă el înainte își putea lua cu un sac de grâu o pereche de ghete, vânzând sacul cu 20 de lei și luând ghetetele cu acelaș preț, azi când i se cere pe o pereche de ghete 800 de lei, va cere și el tot atât pe sacul său de grâu.

Așa face și negustorul și căraușul și chiar lucrătorul cu ziua, ca și medicul sau avocatul.

Bietul pensionar sau funcționar al statului, cere, se roagă, așteaptă și... rabdă.

Toate lucrurile s'au scumpit de cel puțin 40 de ori. Lefurile s'au mărit de 6, 7 sau de 10 ori. Dacă lefa dinainte de război îi ajungea pentru o lună, acum îi ține abia pentru o săptămână, iar 3 săptămâni — răbdare. Și prețurile lucrurilor se urcă mereu — iar lefurile rămân tot mai înapoi.

XII. Valuta

Înăuntrul țării, scăderea leului se vede prin sporirea prețurilor. Când am voi însă să cumpărăm lu-

cruri de peste hotare, sau să schimbăm lei pe bani streini, atunci vedem și mai bine „câte parale face leul”.

Înainte de război, cu un leu luam un franc francez, sau un franc elvețian, căci leul era de aur și aurul are acelaș preț în toate țările. Acum dăm 40 de lei pe un franc elvețian, (care a rămas egal cu aurul) dăm 10 lei pe un franc francez (căci și el a scăzut).

Prețul cu care se schimbă leul în alți bani streini se numește *valută*.

Și valuta leului se schimbă pe fiecare zi. Străinătatea ne dă când mai mulțisor când (mai adesea) tot mai puțin pe el.

Tocmai aceasta e cel mai mare rău: că valuta lui e nestatornică. Și e natural să fie schimbătoare, pentru că, ne mai având o valoare în el singur, cum avea când era de aur, streinii îl primesc cu nădejdea să ni-l dea tot nouă, cumpărând lucruri de folos, ca grâu, porumb, lemne, petrol. Deaceia ei în fiecare zi se întreabă: oare cât voi mai cumpără dela România pe leul ei? Nu cumva mai scot ei alți lei dela țipar, sau cum ziceam, nu cumva „mai pun apă în vin?”

Nu cumva vor face război? Sau nu-i secetă pe la ei?

Deaceia leul scade sau se urcă de multe ori numai după o știre mincinoasă, că la noi ar fi revoluție sau războiu.

Dacă leul ar fi de aur, sau ar avea la bancă bază de aur cum avea odată, n'ar mai suferi atâta schimbare.

XIII. Leacurile boalei

Ca să lecuim banul de boala lui de azi: scăderea valorii și nestatornicia ei, putem face două lucruri. Unul ar fi să-l apropiem iarăși de aur. Aceasta s'ar putea face în două chipuri: sau banca să-și mărească depozitul de aur până aproape de suma de

hârtie, sau să se retragă din suma de hârtie până va rămâne o sumă mică apropiată de depozitul de aur pe care-l are.

Această micșorare a sumei banilor se numește **deflație** sau cum am zice desumflarea sumei de bani de hârtie.

Relele deflației

S'ar părea că nimic nu e mai de dorit decât să facem această desumflare și să facem iarăși din leu franc. Așa ar vrea și Banca Națională, care nu se simte bine că i-a ajuns leul, pară.

Deflație însă nu e prea cu putință și nici nu e un loc bun. Nu e cu putință căci banca n'are de unde să strângă atâtea mii de milioane aur; sau dacă ar vrea să retragă din hârtie, ar rămânea așa de puțini bani în țară în cât nu s'ar mai putea face schimbul. Chiar acum, n'avem bani destui deși sunt 19 miliarde, căci în 1914 aveam 600 milioane lei aur, la o populație de 7 milioane locuitori. Deci azi, la o populație de 17 milioane locuitori, ne-ar trebui cam 1.500 milioane lei aur, pe când cele 19 miliarde de lei de 2 parale și jumătate leul nu valorează decât vreo 500 milioane lei aur, adică mai puțin decât cei din România mică dinainte de răboiu.

Pentru aceea se și simte lipsa de bani, și băncile iau dobânzi mari la împrumuturi. Cum să treci 40 de oameni peste râu cu 4 bărci în cari nu pot încăpea decât câte 5 oameni în fiecare!

Dimpotrivă deci, nu trebuie să se retragă din bani ci să se sporească; dar, se înțelege, odată cu sporirea hârtiei să se sporească și aurul. Și nu mai mult decât atâta câtă bază are leul de azi, adică 2 cente și jumătate de fiecare leu pentruca el să-și păstreze această valoare așa mică cum e și totodată să se cumpănescă iar suma banilor cu a lucrurilor.

Ziceam că deflația nu ar fi nici măcar un bine. Intra-adevăr ea ar face ca și inflația: ar îmbogăți pe unii și ar sărăci pe alții. Ar îmbogăți acum pe cei cu bani, căci ar crește valoarea banilor. Ar sărăci

pe cei cu fabrici, pe agricultori — adică toamai pe cei ce muncesc, căci ar scădea valoarea mărfurilor. Ar distruge pe cei cu datorii. — Și cine n'are datorii! — căci de unde azi au de plătit de exemplu 1000 lei de hârtie cari fac 25 lei de aur, după deflație vor avea de plătit 1000 lei egali cu 1000 lei aur adică 40 000 lei de cei de azi. De unde să-i ia când și averea pe care ar avea-o în mărfuri a scăzut în valoare?

Și cei mai mulți cari ar pierde acum vor fi tot din cei cari au pierdut și la inflație.

Ce ne trebuie, sau care e leacul cel bun

În realitate răul cel mare nu e scăderea valorii leului, ci nestatornicia lui: azi două parale și jumătate, mâine 2 și 3 sferturi, poimâine 2 și așa mai departe.

De obicei el crește când noi trimitem mărfuri în străinătate — adică *exportăm* — și scade când cumpărăm din străinătate — adică *importăm*. Asta însemnează că din cauza nestatorniciei lui, noi cumpărăm scump și vindem ieftin: O negustorie cam proastă.

Prin urmare, cecace ne trebuie este *statornicirea sau stabilizarea valorii leului*.

Asta se poate face foarte ușor dacă Banca Națională ar începe iar să-și primească biletele dând în schimb aur cui i-ar cere. Se înțelege că stabilizarea s'ar face la valoarea de azi a leului. Adică ea ar da pentru un leu 2 sau 3 centime aur.

Atunci leul nu ar mai tremura în sus și în jos; streinii nu l-ar mai urcă atunci când ne cumpără grâul și nu l-ar mai scobori atunci când ne vând stoffe sau mașini, căci leul va fi totdeauna primit de bancă și schimbat cu aur.

Dacă scade leul în străinătate, vom plăti cu aur; dacă se urcă, dăm aur la bancă și luăm lei.

Iar cu valuta, adică schimbul leilor pe alte monede, s'ar întâmpla acelaș lucru.

Al doilea leac pentru îndreptarea stării noastre economice.

Am spus tot ce puteam spune, într'o cărticică precum e cea de față, despre ban. Dar noi știm că scumpetea sau ieftinătatea, deci ușurința sau greutatea vieții, atârnă și de celălalt taler al balanței: cel cu mărfuri, adică *producția*.

Căci mărfurile s'au scumpit nu numai din cauză că banul s'a înmulțit pierzându-și valoarea, dar și pentru că producția s'a împușinat.

Deci al doilea leac este să *sporim averea de mărfuri*. Pentru aceasta trebuie să muncim așa, încât să scoatem mai mult decât am băgat în întreprinderea cu care ne ocupăm. Să ne rămână un spor față de cheltueli.

Pe deoparte să cheltuim mai puțin, pe de alta să producem mai mult.

Și împușinarea cheltuelilor o putem face fără să răbdăm de cele trebuitoare, dacă vom căuta ca *tot ce putem face singuri să ne facem și să nu cumpărăm dela alții*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XIV. Cuvânt de încheiere

Slăbiciunea leului și greutatea vieții de azi sunt urmările războiului. Toată strânsura din vremuri bune s'a mâncat în timpul lui, iar banii huni s'au dus din țară și nu se vor mai întoarce decât dacă vom trimite în locul lor, lucruri de valoare, altă strânsură, făcută prin muncă.

Am rămas din război cu hambarele goale și cu bani proști de hârtie. Să nu uităm însă că am ieșit cu neamul unit, cu țara de 2 ori mai mare și bogată, și că nu trebuie decât muncă cinstită și harnică din partea fiecăruia și o conducere cuminte din partea conducătorilor ca să fim cu mult mai bine de cum am fost.

Odată ce am avea un ban stabil, neschimbător, ne va fi ușor să ne facem socoteala și să păstrăm cum-păna între cheltuieli și venituri.

Și noi cetățenii, fiecare în parte, ca și Statul, tre-

bue, la orice început de muncă, precum și la sfârșitul ei, să ne facem socotelile— sau, cum se zice pentru Stat, — să ne facem **BUGETUL**. Și dacă vedem că eșim cu pagubă, să facem una din două: ori să cheltuim mai puțin, ori să muncim mai mult.

Iar dacă vrem să ajungem curând la traiul bun și la banul adevărat de altădată, să le facem pe amândouă: adică **ȘI ECONOMIE ȘI MUNCA SPORNICĂ**.

Se poate întâmpla că și când vom ajunge la bogăția și traiul lesnicios pe care l-am avut și ni-l dorim iar, tot nu vom fi mulțumiți. E chiar sigur că nu vom fi și că vom face și noi ca baba din poveste. De aceea adaog aci un leac pentru nemulțumire, pe care trebuia să-l spunem odată cu povestea dela începutul acestei cărticele: *pe lângă economie și muncă pentru avuții, să ne gândim mereu și la suflet. Să ne îngrijim și de mintea și inima noastră, îmbogățindu-le și pe ele.*

Sibiu, 4 Decemvrie, 1924.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
1. Introducere: Rostul acestei cărți	3
2. Pentru ce muncim.	4
3. Producția în lumea veche și în cea de azi	6
4. Schimbul în natură	6
5. Greutățile schimbului în natură	7
6. Istoria monedei.	10
7. Moneda de metal	11
8. Moneda de hârtie sau biletul de bancă	13
9. Cum s'a ajuns dela banul de metal la bani de hârtie.	14
10. Condițiile pentru ca un ban să fie bun.	15
11. Ce numim valoare	16
12. Cumpăna care trebuie să se păstreze între bani și mărfuri	19
13. Bani de hârtie de azi	21
14. Cum au ajuns banii de hârtie din buni răi	22
15. Urmările inflației	23
16. Valuta	24
17. Leacurile boalei.	35
18. Relele deflației.	26
19. Ce ne trebuie	27
20. Cuvânt de încheiere	28

Răspândiți bibliotecile

P A G I N I A L E S E

ȘI

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Cele mai ieftine din câte apar azi.

Nici nu s'ar putea închipui o bibliotecă populară sau un cămin cultural fără colecția completă a acestor două biblioteci întregitoare și întru totul trebuitoare.

Pentru întărirea sufletului
cetiți
VIAȚA SFINȚILOR
DE
MIHAIL SADOVEANU
ȘI
D. D. PATRASCANU
Vol. I. — Lei 35

De cserut la „Cartea Românească“.

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari“.

- No. 1. Ingrijirea pasărilor de Prof. C. Motaș.
- „ 2. Despre tovarășii de Preot C. Dron.
- „ 3. Despre scarlatină de Dr. I. Gheorghiu.
- „ 4. Livada din sâmburi de G. Gheorghiu.
- „ 5. In jurul casei de M. Lupescu.
- „ 6. Casa de I. Simionescu.
- „ 7. Morcovul și alte legume de P. Roziade.
- „ 8. Sifilisul de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 9. Temelul îmbunătățirii vitelor de Th. Chițoi.
- „ 10. Votul obștesc de A. Gorovei.
- „ 11. Creșterea porcilor de C. Oescu.
- „ 12. Viermil de mătasă de T. A. Bădărău.
- „ 13. Oftica sau tuberculoza de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 14. Pelagra de Prof. V. Babeș.
- „ 15. Alegerea semințelor de C. Lacrișianu.
- „ 16. Creșterea pasărilor de Prof. C. Motaș.
- „ 17. Rătăcirile bolșeviste de Maior I. Mihai.
- „ 18. O stupină dintr'un roi de V. Nicolaescu
- „ 19. Cum se întemelază o vie de D. M. Cădere
- „ 20. Răsadnița și Plantele din răsad de V. Sadoveanu.
- „ 21. Lehuzia de dr. E. Gheorghiu.
- „ 22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de Art. Gorovei.
- „ 23. Cum orbim de I. Glăvan.
- „ 24. Păstrarea cărnei de porc de G. Gheorghiu
- „ 25. Calul de Prof. E. Udrișchi.
- „ 26. Doctorul în casă de Dr. O. Apostol.
- „ 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. Severin.
- „ 28. Lămurirea legii dărilor de Iuliu Pascu.
- „ 29. Beția de Dr. Emil Gheorghiu.
- „ 30. Lămurirea Constituției de Artur Gorovei.
- „ 31. Boale parazitare la animale, cari trec la om de C. Motaș
- „ 32. Folosințe necotite in gospodărie de I. Simionescu.
- „ 33. Mama și copilul. de Dr. M. Maniatică.
- „ 34. Indrumări spre sănătate. de Dr. I. Bordea.
- „ 35. Despre hrană. de Dr. I. Bordea.
- „ 36. Omul și societatea de Al. Giuglea.
- „ 37. Bucătăria sătenței de Maria Col. Dobrescu.
- „ 38. Sfeca de zahăr de C. Lacrișianu.

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase*.
„ 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu*.
„ 3. Munții apuseni de *M. David*.
„ 4. Finlanda de *I. Simionescu*.
„ 5. Bucovina de *I. Simionescu*.
„ 6. Basarabia de *G. Năstase*.
„ 7. Dobrogea de *C. Brătescu*.
„ 8. În spre polul sud de *I. Simionescu*.
„ 9. Olanda de *Ap. D. Culea*.
„ 10. Viața în adâncul mărilor de *C. Motaș*.
„ 11-12. A. Șaguna de *I. Luțaș*.
„ 13. Către Everest de *I. Simionescu*.
„ 14. Românii de peste Nistru de *V. Harea*.
„ 15. Ardealul de *I. Simionescu*.
„ 16. Lituania, de *G. Năstase*.
„ 17. Câmpia Transilvaniei, de *Ion Popu-Câmpianu*.
„ 18. Moldova de *I. Simionescu*.
„ 19. Românii din Ungaria de *I. Georgescu*.
„ 20. Jnd. Turda-Arieși de *I. Mureșeanu*.
„ 21. Țara Hațegului de *Gavril Todica*.

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr*.
„ 2. Motorul Diesel de *Ing. Caselli*.
„ 3. Industria parfumului de *E. Severin*.
„ 4-5. Aerul lichid de *Ilie Matei*.
„ 6. Industria azotului de *L. Caton*.
„ 7-9. Locomotiva de *Ing. Caselli*.
„ 10. Aeroplanul de *Dr. V. Anastasiu*.

Fiecare număr cuprinde 32 pagini cu figuri; se vinde cu 4 lei.

Se pot face abonamente pentru 20 numere, trimițând 60 lei prin mandat poștal la Societatea „CARTEA ROMÂNEASCĂ” — București, Bulevardul Academiei, 3.

Apare în curând:

ISTORIA ROMÂNILOR

de **A. D. XENOPOL**

Vol. I Prețul 200 lei

Fiind trasă lucrarea în puține exemplare, cei care vor să o aibă
să o ceară din vreme la *Cartea Românească*.